



ROND DE SCHUTSBOOM

PERIODIEKE UITGAVE
VAN DE HEEMKUNDEKRING
DE VYER HEERTGANGHEN
GOIRLE

E. J. J. J.

**Unieke gelegenheid
voor
BRUILOFTEN
PARTIJEN
en alle
FAMILIEFEESTEN**



**CAFÉ-RESTAURANT
„DE LINDE”**

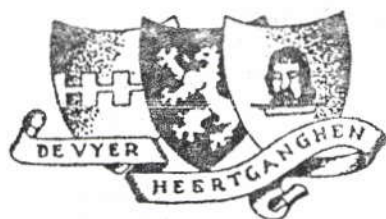
C. v. d. Brand

Ook voor een etentje met familie
of vrienden in „DE LINDE”

Gaarne vooraf even bellen.

GEZELLIG UIT – GOED VOOR U

Dorpsstraat 52, 5051 CL Goirle
Telefoon 013 - 34 13 66



ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN“
GOIRLE

secretariaat: R. Bunchestraat 2, 5051 KX GOIRLE. 013-342973
redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. 013-342182

jaargang: 6

nummer: 2

oktober 1986.

INHOUDSOPGAVE

* Inleiding	blz. 2
* Tussen Ley en die Gemeynackeren: Een stukje Brabantse historie en Gerardus, miles de Gorle - J.C.J. Hoogendoorn	3
* Gelicht uit oude archieven - Nico Klooster	8
* Stilstaan in de kruidentuin: Kruiden bewaren - Wil Coppens	9
* Onze vroede vaders van weleer: Het vieze putje - Ad Houtepen	12
* Kringaktualiteiten: Toon Wijdemans - C. Robben	16
* Genealogie: Onze familiebaam -5- Joseph Wijdemans	18
* De Kempen en zijn volk -5- Willy van Rooy	23
* Uit de koker van Cees Robben over Goirle: Restauratie van de St. Janskapel onder Aarle en wat dies meer zij.	26

INLEIDING

De tweede 'Rond de Schutsboom' van dit jaar is een herfstnummer geworden, want ons periodiek 'komt uit als het kan'. Een term die u wellicht naar 'Onze vroede vadersen van weleer' zal doen grijpen; weer heel spannend zoals u gewend bent.

Onze middenpagina's zijn gewijd aan Toontje Wijdemans die zijn bestuursfunctie na 19 jaar verwisselt voor het lidmaatschap van het Senioren Convent. Cees Robben 'schildert' een aardig beeld van dit beminnelijk heemlid.

Zo'n vijf bladzijden 'Genealogie' van Wijdemans jr, Joseph dus, geeft misschien deze keer ook een uitleg van uw naam.

Deze keer staan we echt even stil in de kruidentuin om te zien hoe we de kruiden kunnen vergaren en bewaren voor de schaarse maanden.

Willy van Rooy laat ons kennis maken met zijn vriend-schilder, Jef Claesen, die ook koster-orgelist was.

Jan Hoogendoorn geeft een interessant stuk Brabantse geschiedenis om daardoor Gerardus, miles de Gorle te kunnen plaatsen.

Nico Klooster heeft voor ons een tekst uit 1796 leesbaar gemaakt, waardoor we een tragisch verhaal kunnen lezen dat zich rond de schutsboom in Goirle afspeelde.

Tenslotte weer een heerlijk stuk van Cees Robben opgetekend rondom onze St. Janskapel, waar we ons langzamerhand al wel vertrouwd mee kunnen gaan voelen.

Rest ons nog u te wijzen op het enquête-formulier, dat los in deze uitgave is opgenomen. Uw reactie wordt zeer op prijs gesteld.

De redactie.



TUSSEN «LEY EN DIE GEMEYNACKEREN»

EEN STUKJE BRABANTSE HISTORIE EN GERARDUS-MILES DE GORLE

Vóór de dertiende eeuw is er van Goirle in de geschreven bronnen van de geschiedenis geen spoor te bekennen. Eerst wanneer ons dorp deel uitmaakt van het Hertogdom Brabant komt voor het eerst de naam 'Gorle' voor. Daarom eerst in grote lijnen een stukje Brabantse geschiedenis.

In bovengenoemde eeuw was het gebied, dat de Meijerij van 's-Hertogenbosch zou gaan heten, een weinig aantrekkelijke streek, armelijk en dun bevolkt, waarvan het landschap bestond uit bossen, moerassen, zandverstuivingen en slechte zandgronden waarin nederzettingen, bestaande uit enkele boerderijen rondom een driehoekig plein in de buurt van de vele riviertjes, verscholen lagen.

Een weinig aantrekkelijk gebied waar de plaatselijke Heren in de feodale 11e en 12e eeuw veelal in leen- of onderleenschap hun macht uitoefenden en waar ook de Graven van Leuven verspreide bezittingen hadden, o.a. het gebied van Orthen.

Als in 1106 Graaf Godfried I van de Duitse keizer de titel 'Hertog van Lotharingen' in de wacht weet te slepen en het markgraafschap Antwerpen weet te annexeren waaronder ook Noordbrabantse gebieden behoorden, wordt het voor zijn opvolgers die zich op den duur hertog van Brabant gingen noemen, interessant om hun noordelijke bezitting Orthen door gebiedsuitbreiding aan te sluiten bij het Markgraafschap.

Het zijn de hertogen Godfried III en zijn zoon en mederegeerder, de latere hertog Hendrik I, die bijzondere belangstelling opvatten voor het Noordbrabantse land.

Die belangstelling sproot voort uit hun economische expansie-politiek, die erop gericht was hun noordgrens te ver-

schuiven tot aan de Maas om aldus hun territoriaal ten opzichte van de Graven van Holland en Gelre af te bakenen en tevens contrôle te verkrijgen op de Maasroute, want vroeger dan enig feodale landvorst hebben de hertogen van Brabant het belang van de handel ingezien.

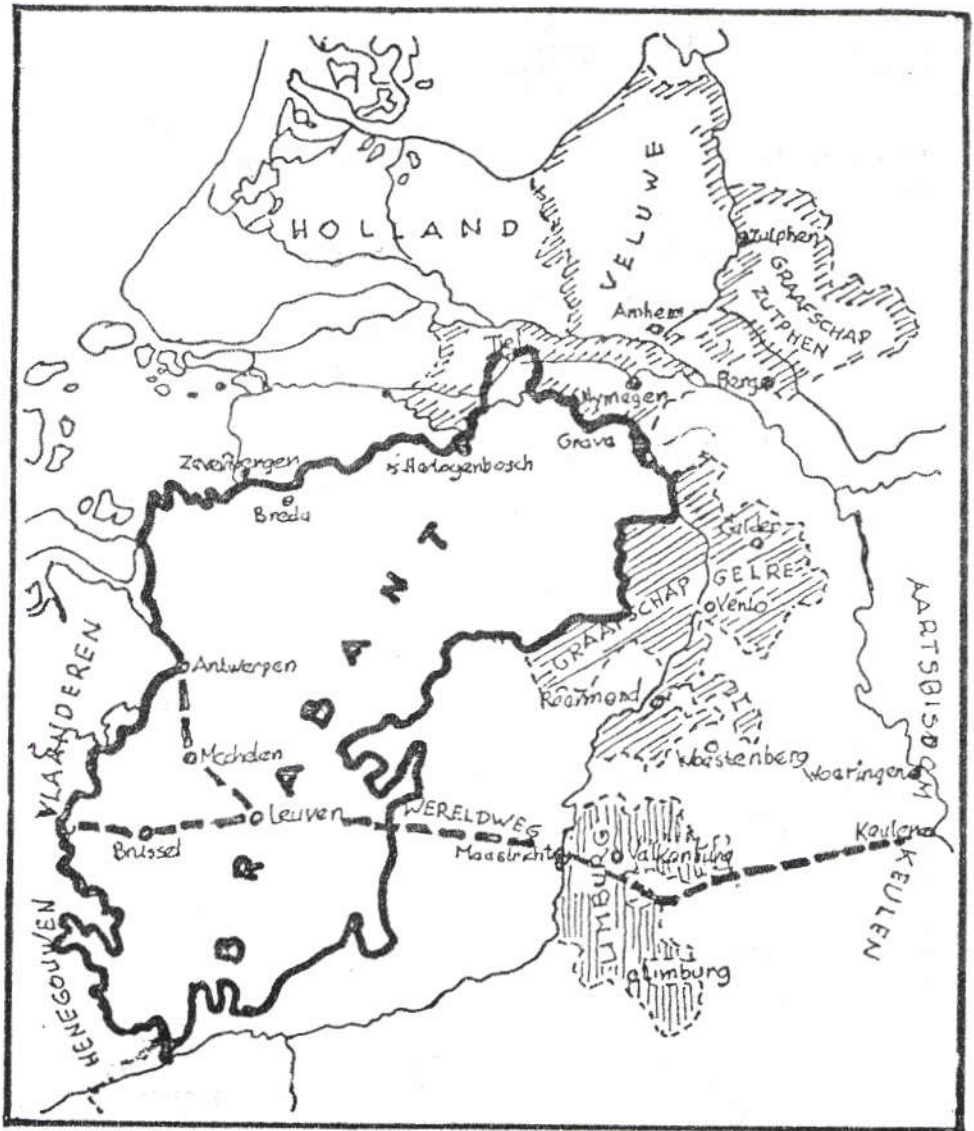
Dwars over hun Brabantse gebied liep de oude land-handelsweg Brugge -Maastricht-Keulen. (zie kaartje: Hertogdom Brabant) En eerst wanneer hun verspreide gebieden in Noord-Brabant als één geheel bij het Brabantse territoriaal waren aangesloten, konden ze gaanwerken aan hun droom de gehele handelsweg Brugge-Keulen in hun macht te krijgen en dus hun expansie te gaan zoeken in oostelijke richting.

Daarom werd door Hertog Godfried in 1185 op zijn Orthens gebied de stad 's-Hertogenbosch gesticht en in 1196 door Hertog Hendrik I van uitgebreide stadsrechten, gebaseerd op die van Leuven, voorzien om te dienen als een bolwerk tegen Holland en Gelre want ze konden er beslist op rekenen dat die hun pogen hun gebiedsgrenzen naar het oosten te verschuiven de voet dwars zouden zetten.

Hendrik en zijn opvolgers slagen grotendeels in hun opzet en als het Hertogdom Brabant, voortgekomen uit het Graafschap Leuven, uitgegroeid is tot het grootste en machtigste vorstendom van de Nederlanden, strekt het zich uit over de huidige Belgische provincies Brabant en Antwerpen en over een groot deel van de Nederlandse provincie Noord-Brabant. (zie kaartje)

En eerst, wanneer de Hertog van Brabant Hendrik I onze Heer is, doemt de naam 'Gorle' uit de nevelen van de historie op.

Christoffel Butkens, cisterciënzer prior te Antwerpen en tevens historicus en genealoog (1590-1650), noemt in zijn 'Trophées tant sacré que profanes' één van de belangrijkste werken over de geschiedenis van Brabant, een ridder Gerhard van Gorle, die als een van de getuigen optreedt bij de schenking van een derde van de tienden van Berkel door Hertog Hendrik I aan de kapel van de H. Maria en St. Willebrord. Die schenking had plaats te Oisterwijk op 31 december 1214.



HET HERTOGDOM BRABANT

In het 'Oorkondenboek van Noord-Brabant', bewerkt door Dr. H.P.H. Camps, staat bij de desbetreffende schenkingsakte aangetekend dat het origineel ervan niet meer voorhanden is, maar dat er wel nog twee 17e eeuwse afschriften van bestaan in het Algemeen rijksarchief te Brussel. (RAB Kerk. archief 10308 en 10650)

In het eerste afschrift staat genoemde getuige vermeld als 'Gerardo de Gorle' en in het tweede als 'Gerardo de Gorlt'. Butkens, die in zijn werk ook een lijst van prinses, baronnen en edellieden geeft die als vazallen van Hendrik I optreden, noemt daarin ook die 'Gerardo' als Gerhard van Gorle.

In een andere oorkonde, gedateerd Tilburg 1214, waar eveneens geen origineel van voorhanden is, maar wel een vidimus (=wij hebben gezien) van de schepenen van 's-Hertogenbosch, gedateerd 6 mei 1422, aanwezig in het Archief National te Parijs, oorkondt Hendrik I dat Willem, Graaf van Megen, en zijn zoon Diederik hun allodium (=vrij bezit) te Rixtel hebben overgedragen aan de Tempeliers. Ook bij deze overdracht treedt Gerardus de Gorle als één van de getuigen van de Hertog op.

Interessant lijkt het mij om hierbij te vermelden dat deze overdracht plaats vindt aan de Kommanderij 'Ter Brake' te Alphen alwaar volgens Dr. M.A. Erens rond 1200 het 'Hof ter Brake' verschijnt als bezit van de Tempeliers.

WIE WAS DIE GERARDUS DE GORLE?

In een charter van 1215 waarin de Hertog van Brabant, Hendrik I aan het klooster Postel het eigendom van de molen van Wolfswinkel met het toebehorende allodium, welke Jan van Bladel van hem in leen hield, overdraagt voor de som van 9 mark, wordt Gerardus als enige profane getuige genoemd en wordt hij aangeduid als Gerardus, miles de Gorle.

Miles is krijgsman en aangezien Butkens Gerardus vernoemt als edelman van Hendrik en hij niet als 'Miles nobilis' wordt aangeduid (=edelman van geboorte), mogen wij aannemen dat hij tot de kleine of lagere adel behoorde, die zijn edelmanschap verdiend had door zijn krijgsverrichtingen in dienst van de hertog, die hem in ruil daarvoor een stuk land of de opbrengst van de tienden van een of

andere plaats heeft geschonken of hem beleend heeft met een plaats waar hij dan de lagere heerlijkheidsrechten over uitoefende. Dergelijke Heren hadden dan de bevoegdheid om de plaatsnaam als hun persoonsnaam aan te nemen en als de bewuste Gerardus er zo mee gestaan heeft ten opzichte van Goirle, dan kan men gevoeglijk zeggen dat de naam van ons dorp door zijn persoon voor het eerst in de geschiedenis opduikt.

Maar zijn naam kan even goed zijnafgeleid van zijn wapenteken dat hij voerde, zoals is uiteengezet in een vorige aflevering. (jaargang 5 nr. 3)

Het is daarom ook jammer dat uit de plica (=de omgevouwen onderkant van een document waardoor de zegelstaabten werden gestoken) van het originele charter, dat in de abdij van Postel bewaard wordt (Archief Abdij Postel, charters Bladel 1), de linten met aangehechte zegels verdwenen zijn. Gezien de drie insnijdingen van de plica vermoedt men dat het charter bekrachtigd is geweest met de zegels van de Hertog, van het klooster en met het zegel van Gerardus van Gorle en op dit laatste zou wel eens als wapenteken een klaroen of godel hebben kunnen staan.

Was het zegel van Gerardus, miles de Gorle, niet verloren gegaan dan hadden wij bij zijn naam geen vraagteken behoeven te plaatsen. Hoe het ook zij, voor ons blijft Gerardus de Gorle een vreemde, want sporen heeft hij in Goirle niet nagelaten.

J.C.J Hoogendoorn.

Literatuur:

- 'Oorsprong en Geschiedenis van De Brabanders', J.G. Kikkert.
- 'De Geschiedenis van Brabant' deel I, H. van der Horst.
- 'Oorkondenboek van Noord-Brabant' bewerkt door H.P.H. Camps.
- 'De Lage landen bij de zee' Jan en Annie Romein.
- 'Alphen in de Baronie' handschrift van Dr. M.A. Erens.
- 'Bijdrage tot de Geschiedenis van Goirle', H.W. Janson.



geLicht uit oude archieven

Hieronder volgt een verhaal over een poging tot zelfmoord bij de Schutsboom. Gelukkig loopt het allemaal nog goed af.

Het tussen haakjes geplaatste is voor de leesbaarheid toegevoegd.

"Wij ondergeteekenden Frans Schouten en Jan Baptist van der flaaſ Leede Municipaal van Goirle en Izaac Bles Secret(ari)s van Gem(eld) dorpe Verklaaren en Certificeran hier meede voor de opregte Waarheyt onder presentatie van Eede tot req(uisitie) Van den Burger A. van der Willigen Drost van voorn(oemd) dorpe dat Wij ons tot requisitie van gem(elde) requirant op 11 Aug(ustu)s 1795 Alhier te Goirle hebben vervo(e)gt ter plaatse den Schutsboom, en aldaar tegens Een berkenboom zittende hebben gevonden Een by ons onbekent vrouwspersoon, geheel van Zig Zelve en buyten teekens van leeven, Welke Zig volgens verklaring van p(iete)r Jansen Dienaar der Justitie alhier aan meer voorn(oemde) Berken boom met een Lind uit haar hoed had verhangen en door hem losgemaakt is--

Weyders dat den requirant het gezegde vrouwspersoon met vrijven inzonderheid aan De Hals en Armen als mede met het Doen gorgelen van koud Water Weeder tot Zig Zelfen heeft gebracht. Zodaanig dat Zij aan ons gedeclareert heeft genaamt te Zyn Anna Maria Rekes, oud 52 Jaaren gebooren te Lommel, en dat Uit Verdriet haar Zelfen om het LeeVen had willen brengen --

Inne Kennisse der Waarheidt hebben Wy deeze Eygenhandig onderteekent binnen Goirle den tweede februarij 1700 Zes en Negentig het 2e Jaar der Bat(aafs)e Vrijheit."

Nico Klooster.

bron: van Visvliet: OAA, no A864 minuten van uitgegane brieven, 1657 - 1795.

STILSTAAN

IN DE KRUIDENTUIN



KRUIDEN BEWAREN

Als in de zomer de planten en kruiden in volle bloei staan en zich in al hun schoonheid tonen, gaan mijn gedachten altijd uit naar het goede van deze kruiden, waarvan we ook in de winter kunnen profiteren.

Het inzamelen zit de mens in het bloed, om te eten of te genezen.

In elke tuin, klein of groot, kun je kruiden kweken; kruiden stellen heel bescheiden eisen, zowel aan bodem en ruimte als aan de tijd van de tuinier. Evenals andere tuinplanten kunnen tuinkruiden één-jarig of overblijvend zijn.

Eénjarige planten worden uit zaad gekweekt en zullen bloeien en zaad voortbrengen, waarna ze in datzelfde jaar afsterven.

Overblijvende soorten kun je uit zaad uitstekken of door scheuren vermeerderen.

Van februari tot november zijn er kruiden die vers geplukt kunnen worden, dit hangt af van de soorten die je kweekt.

HET INZAMELEN

In de maanden juni tot oktober leveren de meeste kruiden verse bladeren of takken.

Vlak voor de bloei, als alle geurige bestanddelen nog in de bladeren zitten, zijn kruiden het meest geschikt om gedroogd te worden voor de winter, zodat ze bewaard kunnen worden. Later trekt er veel van de geur in de bloemen.

Het materiaal moet bij droog weer in de ochtend geplukt worden, voordat de warmte van de zon haar invloed uitoefent op de zeer heilzame etherische oliën.

HET DROGEN

De ingezamelde kruiden worden als het nodig is afgespeeld met koud water. De bladeren worden uitgespreid op een droogrek van fijn gaas; hele stengels moet je tot kleine bosjes binden en uithangen.

Vlezige of sappige delen, zoals wortels, knollen, wortelstokken en vruchten worden zonodig klein gesneden en op een droogmat uitgespreid.

Goed drogen houdt in, dat de kruiden zolang als nodig verblijven in een ruimte met constante, vrij hoge temperatuur, waarbij alle vocht wordt verwijderd.

Veel huizen hebben wel een geschikte plaats om kruiden te drogen zoals een door de zon wat warme zolder of vliering of een luchtige kast. Er mag echter geen stof bij komen, anders afdekken met een dunne doek. Directe zonnestraling is ook niet goed.

Er zijn nogal wat verschillende opvattingen over hoe je tuinkruiden het best kunt conserveren; iedereen moet toch met vallen en opstaan de hem of haar meest passende manier zien te vinden.

Ook zaad inzamelen heeft zijn eigen aanpak nodig. Planten waarvan men het zaad wil oogsten, moet je laten staan tot het bruin wordt.

Snij de toppen met zaad af en leg ze voorzichtig op draadbakken. als men die niet heeft is een stuk papier ook goed; bedek ze met een schone doek, ook weer in een warme ruimte zetten tot het zaad loslaat. Eventueel met een stok afkloppen. Als ze helemaal droog zijn kunnen ze worden opgeslagen.

OPBERGEN EN BEWAREN

Voor het bewaren van gedroogde tuinkruiden moet men voldoende bussen, potten e.d. hebben.

Goed sluitende glazen potten zijn ideaal. Ze moeten natuurlijk heel schoon en goed droog zijn.

Als bebladerende stengels goed droog zijn, kun je het blad er gemakkelijk afhalen. Grote bladeren kun je in kleine stukjes breken of verpulveren.

In stukjes blijft het aroma beter bewaard, maar verpulverd zijn ze klaar voor gebruik.

Zet de potten op een koele plaats. Het best kun je potten gebruiken die ondoorschijnend zijn. Plak op elke pot een etiket met soort en datum. Gedroogde kruiden houden ongeveer een jaar hun aroma en kracht. De ene soort langer dan de andere; Rozemarijn, Salie, Majoraan en Bazielkruid kunnen langer worden gebruikt, terwijl Dragon en Citroenmelisse soms al na 9 maanden hun geur en smaak verliezen.

TIP

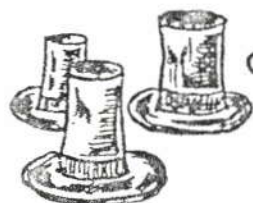
Munt, Bernagie, Peterselie kan men hakken en Bieslook knippen en daarna in de vakjes van de ijsblokjes-lade leggen. Vul de bakjes met water en laat ze invriezen. Haalde ijsblokjes er weer uit en wikkel elk blokje in een papiertje. Deze weer per soort in een zak of doos doen; etiket met soort en datum erop. Ingevroren kruiden kunen met succes tot 10 maanden bewaard blijven.

Kruiden zijn een zegen der mensen... Zij behoren tot de wereld der kleine dingen die onsterfelijk zijn. Aldus Weremus Buning en ik kan dit beamen. Als je een tuin bezit, kweek ze zelf.

Het bezit van een kruidentuintje, hoe klein ook, is voor ieder een genot.

Wil Coppens.





ONZE VROEDE VADEREN VAN WELEER —

HET VIEZE PUTJE

Onze huidige burgemeester A. v.d. Wildenberg heeft zich weleens 'beklaagd' over de 'harde' manier van vergaderen in de gemeenteraad.

Maar wat te denken van onderstaande affaire met aan het slot een Open Brief aan de burgemeester.

AANLEIDING TOT DE AFFAIRE

De burgemeester, de heer J.B. Rens, was in zijn privé-leven directeur van de 'Juttenspinnerij', gelegen aan de Spinnerijstraat - Fabriekstraat, thans Vrije Markt. Op een spie grond nabij deze fabriek had hij (?) zijn werknemers een put laten slaan; echter de spie was gemeentegrond.

De heer Appels deelde dit feit mee in de gemeenteraadsvergadering van 13 maart 1925, waarop de burgemeester nogal fel reageerde.

Laat ons nu de redactie van 'Goirlese Toestanden' volgen:

De heer Appels deelde mede dat er een put geslagen was op gemeentegrond, op bevel van de eigenaar van een fabriek. 'Mij niets van bekend,' zenuwachtigde de Burgemeester. 'Nee, dat is wel mogelijk;!' merkte de heer Appels op, 'maar U had het moeten weten, want de gemeente-opzichter heeft zelf de plannen ontworpen. En toen de werklieden van de Spinnerij begonnen, hebben de buurtbewoners nog gewaarschuwd dat ze bezig waren op gemeentegrond.' Alweer verzekerde de burgemeester dat hem van dit alles niets bekend was.

Maar toen de heer Appels daarop voorstelde om 'eene commissie van onderzoek' in te stellen, stooft de burgemeester vreeselijk op zooals hij wel meer pleegt te doen, wanneer hij zich ontdekt waant.

Met horten en stoten kwam het er uit:

'Hoe eer hoe beter! Wil zoiets niet aangewreven hebben!
Duld zulks niet in mijn schoenen! Heb nergens belang bij!
De raad kent de geschiedenis! Heb er mij nooit mee be-
moeid!

Maar de heer Appels bleef koud onder al dat geraas en
telkens liet hij nieuwe walmen uit dat vieze putje op-
stijgen, waardoor de burgemeester zoo in de war raakte
dat hij eerst de put aan de gemeente cadeau wilde doen,
en later verzekerde dat hij, toen het gebeurde, niets aan
de spinnerij te zeggen had ...

Van de 'commissie van onderzoek' kwam tenslotte niets.
Het putje blijft stinken ...

In de daarop volgende gemeenteraadsvergadering van 13 mei
1925 leest de voorzitter, burgemeester Rens, van een stuk
papier het volgende voor:

'Ik heb hier voor me liggen een schimpblaadje, waarin
geschreven wordt over een putje dat stinkt. Dit is naar
aanleiding van een beschuldiging van het Raadslid Appels
aan mijn adres, als zou ik nl. op eene wederrechtelijke
manier grond in bezit genomen hebben van de gemeente, om
daarop ten bate van de N.V. Goirlese Jutespinnerij een
put te bouwen.

Deze beschuldiging is leugenachtig en vals en vermoede-
lijk met voorbedachten rade geschied en wel om twee rede-
nen: ten eerste om mij tegenover het Goirlese publiek ver-
verdacht te maken en

ten tweede om den duisteren schrijver van dit blaadje
weer een gelegenheid te openen met stank te gooien en te
verspreiden: doch ten spijt den valschen beschuldiger kan
ik gerust verklaren dat het water mooi helder is en de
stank, welke de schrijver verwekte, hem zelf zal tegen-
waaien.

Deze schrijver springt al geruime tijd als een paljas of
hansworst, precies zooals zijn z.g. baas hem met de touw-
tjes regeert, en heeft waarschijnlijk ter wille van het
lieve smeer al heel wat water vuil gemaakt.

Het spijt mij zeer dat er raadsleden zijn, die meenen
zich voor het publiek belang verdienstelijk te kunnen

waken, door het debiteeren van leugens, wat ik niet kan toestaan, evenmin als zulks moet dienen om den goeden naam van den voorzitter te bezoedelen; vandaar dit protest.

De stank komt niet uit het putje, dat heeft niet gestonken en zal niet stinken ook; doch zoolang er vuile stankverspreiders zijn, zal er stank zijn en blijven.

het blaadje zou als persproduct misschien wel opgang kunnen maken in een staat, waarvan ik de regeringsvorm hier niet wens te noemen.' (Gegrinnik op de publieke tribune.)

OPEN BRIEF

Daarna volgt een Open Brief aan de Burgemeester van Goirle, geschreven op 10 juni 1925.

Edelgrootachtbare Heer,

Wij verleenen U den titel, die U 'rechtens' toekomt, al zouden wij gaarne willen twisten over de vraag of Uwe opvattingen en godragingen als hoofd onzer gemeente dien titel ook inderdaad rechtvaardigen.

Wij krijgen nog de gelegenheid om dit nader uiteen te zetten.

Maar vooraf iets over de reden welke ons noopt om een 'open brief' tot U te richten.

Die is, dat gij in de laatst gehouden Raadsvergadering ons onvriendelijk hebt gegerend, terwijl daartoe geen aanleiding bestond.

Want niet WIJ kunnen het helpen, dat Gij in Schier elke vergadering van uwen Raad gekapitteld wordt, wegens ambtelijke misdragingen of beschuldigd van handelingen die strekken tot schade van de gemeente, welke, te onzaliger ure, aan Uwe zorgen is toevertrouwd.

Dat doen Uwe Raadsleden, de vertrouwensmannen van Goirle's bevolking, en die dus de klank vertolken van het volk. Ook telkens als zij U aanklagen.

WIJ doen niets anders dan eenvoudig verder dragen wat binnen de enge muren der Raadszaal U wordt ten laste gelegd. Het volk heeft er recht op te weten, hoe en waarvoor Gij ter verantwoording geroepen wordt.

Niet op GNS behoort GIJ dus boos te zijn, maar op MIJ. MIJ schijnt uwer Zuider Raad

Of eigenlijk ook niet op hen, maar op Uzelf omdat Gij blijkbaar herhaaldelijk, hun inziens, allerlei aanstootgevende handelingen pleegt.

Wat Gij als 'eerste burger' Uwer gemeente, als magistraat, als leider en bestuurder van een volksgemeenschap, niet doen moogt.

Wij zouden geen reden hebben om U dit alles nog eens in het openbaar, ten aanhoore van al Uwe gemeentenaren te zeggen.

Maar Gij hebt gekaatst!

Gij scheldt ons voor 'vuile stankverspreiders', voor 'paljas' en 'hansworst', voor menschen die werken 'ter wille van het lieve smeer'..... Slimmeling!

En nu, Edelgrootachtbare Heer, zult Gij den bal te verwachten hebben!

Maar reken erop, wij zullen hem vlak en hard in Uw gezicht slaan.

Ad Houtepen.

Bron:

'Goirlese Toestanden, verschijnt als het nodig is',
nr. 4 en 5 uit 1925

kring- actualiteiten



TOON WIJDEMANS, lid van de heemkundige kring
sinds de oprichting in 1952.

Bestuurslid vanaf 1 januari 1967.

TOON WIJDEMANS

Toon, wij hebben elkaar leren kennen bij de Heemkunde-kring 'De Vyer Heertganghen'; vanaf die tijd waren wij heembroeders en vrienden.

Gij behoorde tot de werkers van het eerste uur; werkzaam, zwijgzaam en zonder pretentie. Voor iedereen stond gij klaar.

Je interesse ging toen al verder dan alleen de dagelijkse heembedoening. In die tijd waart gij al een trouw bezoeker van de Kaderdagen en voordrachten van Brabants Heem.

Dat het Smiske nog overeind staat en de schuur zonder ongelukken in de Rijen werd afgebroken is grotendeels aan jou te danken. Dat zij weer puntgaaf verrees op ons erf danken wij aan jouw vakmanschap.

Toon, gij hebt na zoveel jaren bedankt voor Uw bestuursfunctie bij Onze kring en overgedragen aan Uw zoon Joseph.

Hopelijk zult gij het preadicaat 'Seigneur' bij De Vyer Heertganghen nog lang dragen.

Toon Wijdemans, bedankt voor alles en niet het minst voor je vriendschap.

C. Robben,
Oud-voorzitter.



GENEALOGIE

ONZE FAMILIENAAM -4-

We gaan weer verder met de behandeling van de familienamen volgens onze ledenlijst.

We waren bij de -H- gebleven.

HOUTEPEN;

Deze naam komt ook voor als Haultepen.

Dit zou kunnen duiden op holt, wat hout, bos, boom betekent.

Het tweede lid 'pen' komt van het latijnse 'pinne' wat muurtinne, dus kanteel betekent.

Mogelijk wordt hier een dunne dennestam bedoeld, die van boven aangepunt is en waarmee men een houten muur maakte ter bescherming van een nederzetting of legerplaats.

Mogelijk dat een persoon die erg mager en spichtig was, hieraan zijn bijnaam ontleende.

Ook bestaat 'houtpiner', dit is iemand die hout aandraagt, dus een beroepsnaam.

HUTTEN;

Mogelijk afkomstig van het duitse 'Hütten' of het oud hoog-duits 'Hutta'; dat wil zeggen hut of tent, iets wat de kern in zich houdt van 'beschermen'.

In Brabant bestaan buurtschappen met de naam Hut of Hutten. Hutten onder Someren, ten westen van sluis 13 langs de Limburgse grens. Ook ligt aan dezelfde weg, richting Someren; Vissershut. Evenzo in Deurne, de Kaayenhut en onder Milheeze, Hovenhut en Hutten.

Mogelijk dat het schuilhutten zijn voor de jacht en dat de naam duidt op de eigenaar.

IERSEL VAN;

Een verdualecting van de plaatsnaam Eersel. Persoon is dus afkomstig van Eersel.

In 1712 heet Eersel nog Eresloch en in 1125 Ersclch. Het laatste deel duidt op loo d.i. bos.

Het eerste deel kan duiden op eerd of aard, wat akkerland betekent. Dus akkerland met bos.

JANS(S)EN(S);

Zoon van Jan. Vaak komt het voor dat men achter Jansen nog een -s plaatst, waardoor nog eens aangeduid wordt dat het de zoon van Jan is.

Jan is afgeleid van Johannes, een heereuruse naam met de betekenis 'Jahweh is genadi'.

JASPERC;

Zoon van Jasper. Deze persoonsnaam is afgeleid van Caspard.

JOCHEN;

Zoon van Jochon. Deze persoonsnaam is afgeleid van Joachim, een hebreuwse naam in de betekenis 'door Jahweh ooggericht'.

JONG DE;

Een naam voor onderscheiding van de oudere broer of een ander familielid met dezelfde naam zoals in Vincent de jonger en Vincent de oud.

JOGSIEN;

Afstammeling van Jocus. De naam is afgeleid van Jocus, een griekse naam, die betekent 'de pijlenhouder'.

JOPRITS;

Afstammeling van Joris. Een latijnse persoonsnaam met de betekenis 'Jordbouwder'.

KANTERT;

Zoon van Kantert of Ganderst. De eerste naam komt uit het Zeerius en de tweede uit

Het is een tweestammige germaanse persoonsnaam 'Gandhard'. Het eerste lid zou betekenen: stok, toverstok, betovering.

Het tweede lid betekent: stevig, sterk, dapper.

Men zou deze naam kunnen omschrijven als 'Dappere Tovenaar'. Zoals bekend, was er bij elke volksstam wel een tovenaar te vinden.

KANTER DE;

De familienaam zou een beroepsnaam kunnen zijn; iemand die kant maakt.

KETELAARS;

Zoon van de ketelsmid of ketelmaker.

KLERKX - KLERKS - KLERCKS;

Zoon van een klerk.

Onderklerk wordt verstaan:

- a. geestelijke met lagere wijding;
- b. Iemand die zich bezig houdt met wetenschappelijke studie;
- c. Schoolmeester;
- d. Iemand die van lezen en schrijven een beroep maakt.

De laatste omschrijving was een erg belangrijk beroep. Niet iedereen kon lezen en schrijven. Als er transacties, testamenten of andere documenten opgemaakt moesten worden, was men aangewezen op een klerk. Uiteraard nam hij een belangrijke plaats in binnen de gemeenschap. Natuurlijk gingen voorgaande omschrijvingen dikwijls samen.

KLOKS;

De uitgangs -s zal een tweede naamvalsletter zijn; van de klok. We hebben dan te doen met een uithangbord. Herbergiers, winkeliers en kooplieden hingen graag de klok uit. Van enkele Delftse brouwerijen is bekend dat zij 'de groote klock'; 'de klok met de kroon'; en 'de drie klokken' hadden uithangen.

De uitdrukking 'iets aan de grote klok hangen' is ook afkomstig van een uithangbord.

De persoon is dus afkomstig uit een huis waar de klok uithing.

KLOOSTER;

Er zijn veel toponiemen waarin klooster voorkomt, zoals 't Klooster bij Coevorden; Kloosterburen bij Groningen; Kloostereind bij Asten.

Dit duidt meestal op een klooster dat de gronden in bezit had.

Mogelijk dat de hier bedoelde naam bij een persoon behoorde, die op een klooster werkte, of iemand die te vondeling gelegd was aan een klooster.

Het toponiem Klooster wordt ook omschreven als een rondom afgesloten akker.

Klooster komt van het latijnse 'Clastrum', wat betekent 'afgesloten ruimte'.

In dat geval is de persoon woonachtig geweest aan of bij bedoelde akker.

KLIJBERG - KLEIBERG;

In West-Vlaanderen ligt Kleiberg en bij Wittem in Limburg ligt Kleeberg.

Beide namen duiden op een hoogte, bestaande uit klei of leem.

KNOPS;

Zoon van Knop of Knoop.

Mogelijk is de naam afgeleid van Knaap.

Hier zijn drie omschrijvingen voor:

- a. Handwerksgezel in een gilde;
- b. dienaar van de schout
- c. Ongehuwde jongeman.

De tweede omschrijving lijkt mij het aannemelijkst, alhoewel er best een persoonsnaam Knoop of Knopert zou kunnen zijn geweest, maar in de literatuur komt hij niet voor.

KONINGS - KONING DE;

Zoon van de koning.

- a. Het is afgeleid van het Germaanse 'Kunja', wat afstammeling van een goddelijk geslacht betekent. Binnen een gemeenschap had zo iemand de leiding. Aan hem werd een zekere goddelijke kracht toegekend.

b. met koning kan ook de persoon bedoeld worden die de koningstitel voerde binnen een gilde, dan ambachtelijk bedoeld.

c. de 2e naamvalsform; van de koning.

Iemand die afkomstig is uit een huis, waar de koning uitgehangen heeft. Want als een vreemdeling zich vestigde in een plaats en hij opende een winkel of andere nering, dan hing hij dikwijls de koning, de hertog, de graaf etc. uit van zijn vroegere vaderland.

Een kerkmeester van de Oude Kerk in Amsterdam in 1513 heette Hendrik de Konick, genoemd naar zijn uithangbord dat Philips de Schone voorstelde.

KOOLS;

zie Cools.

KORT DE;

zie de Cort.

KRAH;

Mogelijk is de naam af te leiden van kraaien, d.w.z. hard roepen of schreeuwen.

Een persoon die dorpsomroepen was werd 'de craeyer' genoemd.

In het Duits betekent 'kräh' bekrompen. Dan is het mogelijk een afleiding van een toponiem.

VAN DE LAAR;

persoon heeft aan of bij een laar gewoond. Een laar is een bosweide of een open plaats in het bos.

In onze streken kennen we die naam ook.

Het laar op de grens van Tilburg en Goirle, vgl. Laarstraat in Tilburg. Daarvan komt ook onze Rylaarse baan.

Ook kennen we de plaats Laren in Noord-Holland.

VAN LAARHOVEN;

Deze naam is een toponiem; de hoeve aan een laar.

Joseph Wijdemans.



DE KEMPEN EN
ZIJN VOLK -5-

door

Willy van Rooy

In Oud Turnhout heeft men een straat genoemd naar een begaafd landschapschilder, Jef Claesen.

Ik kwam met hem in contact via de bekende, helaas al overleden, Vlaamse schrijver Emiel van Hemeldonck uit Vorselaar.

Op zijn doodsprentje stond:

Erekoster-orgelist, Gepensionneerd Postontvanger,
Kunstschilder.

Vereerd met het Pauselijk Ereteken Pro Ecclesia et Pontifici, het Gouden Romulduskruis, de Gouden en Zilveren Palmen der Kroonorde en Ridder van de orde van Leopold II.

In 1893 is Jef 12 jaar. Hij heeft als misdienaar pastoor van Bladel het kazuifel omgehangen en loopt vinnig naar achter naar het oxaal waar zich het orgel bevindt, en dan klinkt het 'Asperge Mee' melodieus door het oude kerkske.

In 1964 gebeurt nog precies hetzelfde. Het is nu Pastoor Wijnands, de zesde pastoor die Jef versleten heeft en die nu naar het altaar stapt. Jef, nu een vinnig oud manneke legt na 73 jaar dezelfde weg af en weer klinken de orgeltonen.

Jef kan het schoon vertellen. Wanneer ik met 'm tussen veel schilderijen en antiek zat bij 'n fleske Aarschotse bruine, dan kwamen de verhalen op de proppen.

Hij had enkele jaren geleden in de kerk een lelijke affaire gehad.

Zijn gehoor had de laatste jaren wat geleden en dan was het wel eens moeilijk vanaf het oxaal de priester te volgen en op een bepaald stopwoord met het orgel in te vallen.

Pastoor Wijnands was een vooruitstrevend man en had een luidsprekerinstallatie laten aanleggen met luidsprekers in de kerk en microfoons; een op het altaar en een op het oxaal.

Deze moesten regelmatig in- en uitgeschakeld worden. Jef kon dan inschakelen wanneer het zijn beurt was.

Den eersten dag was Jef niks op zijn gemak.

Hoe zou het gaan. De repetitie in de lege kerk was niet met de praktijk te vergelijken.

Hij zat met trillende handen op het klavier en luisterde gespannen naar de pastoor zijn plechtige bijbelteksten. Opeens meende hij dat het moment gekomen was en gaf reeds een hoge toon. Dan merkte hij zijn vergissing.

'Dedju begotverdomme!' zei Jef en vergat dat zijn micro instond.

De vloek daverde door de hevig ontstelde kerk.

Ge begrijpt de hilariteit bij de vorme gelovigen.

Een paar dagen voor zijn dood dicteerde hij de tekst die hij achter op zijn 'beeldeke' wilde hebben:

In Gods heerlijke en ongerepte natuur aanschouwde ik altijd de schoonheid en goedheid van zijn almacht.

Ik dank God dat hij mij zo ruimschoots daarvan heeft laten genieten.

Ook mijn taak als koster-orgelist heb ik lang mogen beoefenen

Helaas, sedert lang was mijn harp in een speeltuig van droefheid veranderd,

en vaak met tranen in de ogen heb ik mijn orgel bespeeld. Vaak heb ik medegezongen voor mijn parochianen. Vandaag zingt men voor mij 'In Paradisum'.



uit de Roker van
Cees' Robben



over
Goirle

RESTAURATIE VAN DE ST. JANSKAPEL ONDER AARLE

EN WAT DIES MEER ZIJ.

De St. Janskapel staat er weer fris en monter bij. Al jaren snakte zij naar een opknapbeurt en nu kan iedereen tevreden zijn.

Zowel verliefden, devoten, duistere lieden en heembefoefenaars kunnen in alle gemoedsrust weer hun schreden derwaarts richten en aldaar aangenaam verpozen. Ook de eigenaar, Baron Alain Jamblin de Meux, die eens verklaarde dat de instandhouding der kapel een erenzaak der familie was, is zeer tevreden met de restauratie.

Met zijn instemming hebben de Heemkundekringen van Poppel en Goirle de handen uit de mouwen gestoken en het schabbernak - dat met moeite de kop overeind hield - weer nieuw leven ingeblazen.

De kapel staat op de plaats waar eertijds de grenskerk van Goirle stond, ook genoemd St. Jansgool ofwel de Goolse Kluis.

In 1810 is deze schuilkerk afgebroken. Van een gedeelte der afbraak werd toen deze kapel opgebouwd ter herinnering aan vroeger beroerde tijden, toen de Goirlenaren niet geoorloofd waren hun godsdienstplichten in hun eigen parochiekerk St. Jan te vervullen.

Latere onderzoekingen hebben aangetoond dat de kapel met één hoek is gebouwd op de kruising der fundamenteu zuidoost van de vroegere grenskerk.

Verder behoorde bij de laatste onderzoeking tot de bodemvondsten een zwaar 'begerbeleurde' halve stuiver uit het jaar 1753 ? ... of 1758 ? (onleesbaar)

Het was een zachte zomerse dag, toen mijn ogen de zon-
overgoten kapel koesterden. Mijn stramme onderdanen
verlangden enige minuten rust. Geen boomstronk of
bank te bekennende, steunde ik op mijn stok, en staan-
de verdiepte ik me een wijle in de geschiedenis der
streek ven enige eeuwen terug.

Er waren hier op deze plaats ooit meer restauratie-
perikelen geweest ... Nicolaas de Beeck, van 1735 -
1780 pastoor van Goirle, zat er destijds danig mee
in zijn maag.

De toenmalige grenskerk hier ter plaatse was zwaar
in verval. Zij werd niet meer als bedehuis gebruikt
en was in winterse tijden een schuilplaats geworden
voor bandieten en smokkelaars; ook de schaapherders
uit deze streken vonden er in barre weersomstandig-
heden voor hun kudde een onderdak.

Een- of tweemaal per jaar - hierover bestaat verwar-
ring - namelijk als het kerkelijk feest St. Jans-
onthoofding en zijn octaaf ??? werd herdacht, vierden
hier de Goirlenaren onder leiding van hun fanatieke
pastoor, hij was Janseniet, in en rondom de grenskerk
deze kerkelijke feesten.

In de open lucht werd gebiecht, gecommuniceerd en de
H. Mis bijgewoond. Daarna trok men zingend en biddend
met het Allerheiligste in processie rond de kerk.
De deelnemers aan deze tocht konden de aflaten ver-
dienen van Paus Clemens XIII. (paus van 1758-1769)
Dat er behoorlijk gecollecteerd werd, is zo klaar als
een klontje.

Na deze kerkelijke plechtigheid vierden hier de Goir-
lenaren op Nieuwkerk hun kermis, waar ook gereformeer-
den op af kwamen en andere flierefluiters uit de omge-
ving.

Voor de viering van het kerkelijke feest op Poppels
gebied, had pastoor de Beeck de toestemming nodig van
de Bisschop van Antwerpen onder wiens bisdom Poppel
ressorteerde.

Zijne eminentie maakte meermalen bezwaren tegen de
deplorabele toestand waarin de grenskerk verkeerde.

Volgens de Bisschop en zijn aanhang was het kerkgebouw een aanfluiting voor de uitoefening van een roomse eredienst. Ook de pastoor van Poppel, die hier op deze dagen verstoken bleef van de opbrengst der collecte, moest met lede ogen toezien hoe dan een vreemde haan de graantjes op zijn erf voor zijn neus wegkaapte ...

In de loop der jaren was de pastoor van Goirle meermalen genoodzaakt de grenskerk te restaureren. Meestal betaalde hij de kosten uit eigen zak of met het geld dat daar ter plaatse werd opgehaald.

Pastoor de Beeck keek ieder jaar tot op hoge leeftijd rijkhalzend uit naar de bisschoppelijke goedkeuring. Uit de gevoerde correspondentie met de Bisschop van Antwerpen en andere hoogwaardigheidsbekleders blijkt dat hij in de brieven-schrijverij wordt terzijde gestaan door zijn parochiaan Pater Adjutus Smarius, behorende tot de orde der 'Minoriten' oftewel Minderbroeders Capucijnen.

De gevoerde correspondentie betreffende de grenskerk is gevoerd in het Latijn.

Ferdinand Smulders, de bekende oorkondekenner en lezer van het protocollen-latijn was destijds zo goed de brieven voor mij te vertalen.

Een schrijven van Nicolaas de Beeck aan de Bisschop van Antwerpen.

Doorluchtige, hoogwaardige Heer etc. etc. etc.

Na de heilzame gaven van de H. Geest en al het wensbare U toegewenst te hebben, vraag ik U, dat Uw toorn niet in woede uitbarsten mag, ofschoon ik door middel van mijn parochiaan Broeder Adjutus capucijn, eenmaal vraag hoe het staat met de waarheid betreffende het bedehuis onder Poppel etc.

Dit doe ik om de Hoogwaardige Heer N. Aarts onze vicarius Apostolicus niet lastig te vallen, daar ik

als jubilaris niet persoonlijk Uw Doorluchtige hoogheid bezoeken kan. *

Vroeger vervolgde ons de burgerlijke macht en onder Uw voorganger werd beslist, maar nu is de vervolging listiger; men zegt dat wij veroordeeld werden zonder dat wij gehoord zijn.

Zou ik zo ongelukkig zijn in mijn ouderdom, dat ik de verscheidene moeilijkheden moet ondergaan, terwijl ik vrede en algemeen goed met Uw doorluchtig Heer wens. Als er wellicht iets is vastgesteld, dan moge hij de goedheid hebben bij deze gelegenheid terug te schrijven en wij zullen trachten ons daarnaar te voegen, zoals ook een ander keer, want wij hebben over de 600 gulden onkosten gemaakt. Mijn commissaris - d.i. Pater Adjutus - zal de zaak verder uitleggen.

Terwijl ik ondertussen een troostend antwoord verwacht, teken ik met verschuldigde eerbied, de nederigste dienaar van Uw doorluchtige Hoogwaardigheid,

Nicolaas de Beeck,

Pastoor in Goirle.

* Pastoor de Beeck vierde namelijk in 1775 zijn gouden priesterfeest.

PATER ADJUTUS VAN GOIRLE

pater Adjutus, in de wereld Jan Baptist Smarius, was een zoon van Joannes Huibert Smarius en Eva Jacob de Beer. Pater Adjutus werd geboren te Goirle op 13 maart 1746.

De oude heer Joannes Huibert Smarius was commersetter

te Goirle en had wat de pecunia betreft wel wat in de pap te brokken. Pater Adjutus, oftewel Jan Baptist Smarius had nog drie broers die priester waren nl.

1. Hubertus Smarius, priester, te Goirle overleden op 19 oktober 1780. In het begraafregister van Goirle, bijgehouden door de schoolmeester staat vermeld, dat Hubertus is overleden op 2-11-1780 ???
2. Jacobus Smarius, kanunnik in de abdij van Tongerlo en gestorven als pastoor te Ravels op 2-10-1812.
3. Wilhelmus Smarius, pastoor te Breugel en overleden te Hechtel op 16-8-1827.

Jan Baptist Smarius, Pater Adjutus, wordt gekleed te Leuven op 28 april 1763 in de provincia Flandria-Belgica en op 27 mei 1768 te Antwerpen tot priester gewijd. Op zaterdag 26 oktober 1799 sterft Adjutus in het klooster van Gelder bij de 'Pater Noster' tijdens het opdragen van de H.Mis.

Pater Adjutus was lector in de filosofie; hij was een man van prominente betekenis voor de geschiedenis der Capucijnen provincie. (zie tekening hiernaast)

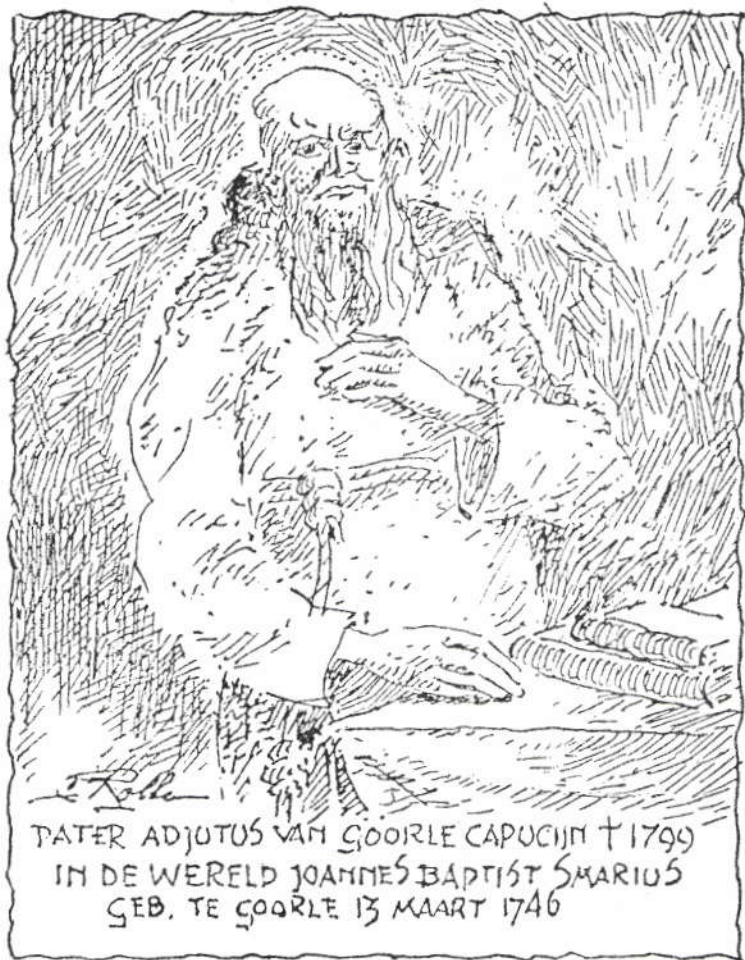
Joannes Huibert Smarius heeft hoogstwaarschijnlijk de priesterstudies voor zijn vier zonen wel kunnen betalen. Financieel helpt hij ze op weg wat onder andere blijkt uit G.A.T. Notarieel 105- fō.45.

Zijn zoon Willem is theologant op de Universiteit van 'de Waey'. De Waey is een verbastering voor Douais oftewel Doornik.

Hierna volgt de inhoud van dit stuk.

Compareerde voor mij Pieter Coster Notaris Openbaar bij de Ed. Mogende Rade van Brabant in 's-Gravenhage geadmitteerd binnen de Heerlijkheid Tilborg ter presentie van de getuygen nagenoemt.

Sr. Jan Huybert Smarius, wonende te Goirle, te kennen gevende hoe dat de heer Willem Smarius Theolo-



NAAR EEN COPIE VAN EEN GERESTAUREERD
SCHILDERIJ DOOR A. V. LAAR UIT DEN BOSCH 1937 YELP

gant in de universiteit van de Waey met de gratie gods als werelt priester van sin en voornemens is de Geestelijke staat te aanveerden en er de Heilige orders te ontvangen, en dat daartoe bij gebrek van beneficie versogt werd eenen titel (d.i. een waardepapier) 's jaars renderende hondert vijftig guldens, om in cas van Noot daar voor te kennen onderhouden worden. Soo beloofde hij comparent aan bovengemelde Heer Willem Smarius uy te keeren en te bezorgen in cas van Noot alle jaren de voorschreven hondert vijftig gulden, daar voor verbindende zijn persoon en alle zijne goederen.

Aldus gedaan ende gepasseerd ter compoire Mijns Notaris binnen Tilborg voornoemd, voor ende ten overstaan van Johannes Jacobus Heuvel, en Jan Franken Verduyn als getuyge ten dese versogt, actum den derde october 1776.

Jan Huybert Smarius,
J.J. Heuvel, J. Verduyn,
Pieter Coster.

Bronvermelding:
Rijksarchief 's-Hertogenbosch,
Bisschoppelijk Archief Mechelen,
Oud Archief Tilburg,
Franciscaansch Leven XX 1937 - blz. 152.

MOGEN WIJ ONS EVEN VOORSTELLEN

ONZE NAAM IS:

efficiënt
mabra



assurantiën bv

WAT KUNNEN WIJ VOOR U DOEN ?

WIJ BRENGEN DESGEWENST:

- * ORDE OP ZAKEN VAN UW VERZEKERINGSPAKKET en
- * VERSTREKKEN VRIJBLIJVENDE ADVIEZEN m.b.t.

- * ALLE VERZEKERINGEN
- * BELASTINGZAKEN
- * FISCAAL JURIDISCHE ZAKEN
- * 1e EN 2e HYPOTHEKEN
- * FINANCIERINGEN
- * PERSOONLIJKE LENINGEN
- * CONTINU CREDIETEN

ONZE ERVARING OP HET ASSURANTIEGEBIED STAAT GARANT
VOOR DE JUISTE ADVIEZEN EN BEGELEIDING.

UIT DE GROTE GROEP VAN VERZEKERAARS HEBBEN WIJ ALS ONAFHANKELIJK
ASSURANTIE-ADVISEUR EEN BEWUSTE KEUZE GEMAAKT VOOR HET ONDERBRENGEN
VAN ALLE SOORTEN VERZEKERINGEN.

De Dieze 73
5052 TN Goirle
Telefoon 013-342183
341791



Dhr. F. Slangen,
Tobias Asserstraat 24,
5051 KT Goirle.